

NEBYLO KAM USTUPOVAT

Miroslav Jirounek (*1955)

„Měl bych být komunismu vlastně vděčný, že nenabídl alespoň iluzi opravdovosti, že mě přinutil jít až na dno, tedy k pramenům. Ptal jsem se po smyslu naší existence v době, kdy českou společnost sevřelo normalizační monstrum; bezduché, jalové, prolhané a lež vyžadující. O justičních vraždách, krádežích rodinných a církevních majetků, likvidaci kulturních památek a celých společenských tříd jsem se dozvěděl až později. Odpudivost totality byla však bezprostřední, okamžitá, vlezlá a nepříjemná bez škody na samé lidské podstatě. Nebylo kam ustupovat,“ napsal autorům projektu Tváře vzdoru houslista, dirigent a někdejší disident Miroslav Jirounek.

Narodil se 3. srpna 1955 v Kladně, vyrůstal však v Mladé Boleslavi s rodiči Bohumilem Jirounkem (pocházel z Lomnice nad Popelkou, vystudoval historii a francouzštinu na pražské Filozofické fakultě Univerzity Karlovy) a Marií Jirounkovou (přišla na svět v Blatnici pod sv. Antoníčkem, její otec jako účastník odboje zahynul v Buchenwaldu, maminka zemřela na tuberkulózu, od třinácti let se o ni existenčně postarala Baťova škola práce).

Už jako kluk se Miroslav Jirounek učil hrát na housle v Lidové škole umění. Silně prožíval politické a kulturní uvolnění na konci 60. let – nejspíš i proto, že jeho otec pracoval jako ředitel Okresní knihovny, v období Pražského jara patřil k reformním komunistům a v předchozích spoluprádách letech těžko představitel svobodné veřejné přednášky a diskuse. Jejich hosty byli mimo jinými šéfdirigent České filharmonie Karel Ančerl, básník František Hrubín (po jeho důležitém vystoupení na sjezdu Svazu československých spisovatelů v roce 1967) nebo Bohumil Hrabal. Když Československo v srpnu 1968 okupovaly armády Varšavské smlouvy, uvolnění poměrů během necelého roku skončilo. Začala normalizace, obnova tvrdého totalitního režimu a čistek. Jirounek starší byl stejně jako tisíce dalších lidí vyhozen z místa i ze strany, do funkcí nastupovaly kolaborantské nové kádry.

V Mladé Boleslavi trvale sídlila sovětská posádka, z oken Základní školy Edvarda Beneše sledovali žáci nekonečná pořadová cvičení zanedbaných a unavených okupačních vojáků, Miroslavu Jirounkovi utkvěly v paměti jejich „asijské rysy“. Učitelé odkládali dosavadní proreformní postoje, strach a dusno se rozlézaly společností, do školy byl dosazen politicky spolehlivý zástupce ředitele. *„Řval na mě při hodině občanské nauky, protože jsem kritizoval prolhanost nastupující garnitury. S přijetím na střední školu už byly problémy,“* vzpomíná Jirounek.

Zkoušky na mladoboleslavské gymnázium složil úspěšně, vyrozumění o přijetí však dlouho nepřicházelo. Už u středoškolských studentů se tehdy hodnotilo, zda jsou z „politicky vyhovujících“ poměrů – a zdálo se, že v Jirounkově případě vedení školy váhá. Na konci prázdnin byl nicméně přijat a v září 1970 nastoupil ke studiu. Stejně jako na jiných ústavech, i na gymnáziu byl dosazen do funkce ředitele nový kádr František Nerad, jehož Jirounek charakterizuje jako „komunistického zametače“ a dodává: *„Nevím, jestli byl přímo zavázán Státní bezpečnosti. V každém případě se choval jako fanaticky oddaný slouha nastupujícího režimu. Pronásledoval spolužáky, kteří měli dlouhé vlasy, tahal je za ně a smýkal jimi, věřícím studentům strhával z krku křížky. Já jsem se jednoho z těch kluků zastal. Řekl jsem řediteli, že na takové chování nemá právo, protože je u nás ústavou garantována svoboda vyznání.“*

Nebyl to jediný konflikt, neboť řediteli Neradovi se zřejmě podařilo zavést na gymnáziu poměry, které se vymykaly i běžnému normalizačnímu marasmu: *„V sousedním maturitním ročníku byl můj kamarád, mimořádně nadaný matematik a fyzik Vladimír Meier, který se pravidelně úspěšně umisťoval v ústředních kolech olympiád. Ředitel zakázal jeho třídnímu učiteli doporučit jej ke studiu na vysoké škole, kantor to neunesl a oběsil se na okenní klíce ve svém kabinetu chemie.“* Po tragické smrti studenta Josefa Fialy, která s děním na škole nesouvisela, avšak všemi otřásla, ředitel žáky nutil, aby šli na pohřeb v krojích Socialistického svazu mládeže. Jirounek, který jako jediný na škole nebyl členem svazu, se řediteli vzepřel a odmítl plést politickou angažovanost do soukromého rozloučení s kamarádem. Pohřbu se účastnilo celé gymnázium a Jirounek zahrál Handelovu houslovou sonátu.

Na podzim roku 1973 dostal předvolání k odvodu na vojnu, shodou okolností dva týdny poté, co armády Sýrie a Egypta napadly Izrael (Jomkipurská válka). Branci byli politicky školeni a Jirounek říká, že tehdy odmítl uznat Izrael za agresora, a byl proto označen za provokatéra. Jeho „případ“ byl v listopadu 1973 probírán na zasedání pedagogické rady, které probíhalo pod dohledem krajského inspektora. Členové pedagogického sboru odhlasovali, že problémový žák bude vyloučen: *„Ředitel mi nejdříve oznámil, že jsem přeřazen na Gymnázium v Mnichově Hradišti. Chodil jsem tam dva týdny a pak mi tamní ředitel oznámil, že nesmím studovat ani tam. Když jsem se vrátil domů, měl jsem ve schránce dopis, že jsem vyloučen ze studia na všech středních školách v Československu. Ten nejtvrďší možný postih.“*

V témže roce 1973 Jirounek zvítězil ve své kategorii v ústředním kole soutěže lidových škol umění v sólové hře na housle a v komorní hře se smyčcovým kvartetem. Po vyhazovu ze školy se živil v dělnickém povolání, maturitu se mu podařilo dokončit při zaměstnání na Gymnáziu Wilhelma Piecka v Praze a roku 1975 složil přijímací zkoušku na obor dirigentství na Pražské konzervatoři. Studoval zhruba půl roku, poté do školy přišlo

skrze krajský výbor KSČ udání a rozběhl se nový proces vylučování ze studia. Chyběl konkrétní důvod, neboť Jirounkův prospěch byl výborný, nakonec byl vyhazov opřen o studentovy „nepřátelské společenské postoje k socialistickému společenskému zřízení“ a o jeho předchozí „vyloučení ze všech středních škol v republice“.

Roku 1975 se evropské státy včetně ČSSR zavázaly na konferenci v Helsinkách k dodržování lidských práv. Miroslav Jirounek se proto odvolal ke Komisi OSN pro lidská práva v Ženevě – s uspořádáním dokumentace mu prý velmi pomohl dnes již zesnulý a komunisty rovněž postižený výtvarník Pavel Brázda a případ také analyzoval filozof Ladislav Hejdánek v jednom ze svých Dopisů příteli. Komunistický stát nakonec povolil a Jirounek směl v letech 1981–1986 dostudovat dirigentství při zaměstnání. Živil se tehdy jako topič – a tak jednoho červnového rána 1986 opustil kotelnu a večer už dirigoval v Dvořákově síni Beethovenova Egmonta.

Zhruba od poloviny 70. let v Československu sílily aktivity do té doby nejednotné protitotalitní opozice. Na podzim 1976 podepsal Miroslav Jirounek petici za propuštění vězněných hudebníků a dalších lidí, patřících k undergroundu. V lednu 1977 připojil svůj podpis pod Prohlášení Charty 77 a následně pod různé materiály Charty a Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Angažoval se také jako signatář dokumentu Postavení církve a věřících, tedy dopisu 31 členů evangelické církve Federálnímu shromáždění. Říká k tomu: *„Lidé, o jejichž duchovní moudrost jsem se v té době opíral, byli vesměs z evangelických kruhů: Ladislav Hejdánek, Alfred Kocáb, Milan Balabán, Jakub Trojan.“*

V době zveřejnění Charty 77 pracoval Jirounek jako uklízeč v pražském Divadle na Vinohradech, kde také zažil masivní protidisidentskou kampaň. Takzvanou Antichartu připravila KSČ a její veřejnou tvář představovali především oblíbení umělci, kteří se sešli na demonstrativním shromáždění v Národním divadle, kde podepisovali prohlášení na podporu komunistického režimu: *„Pokud vím, jediný, kdo se ke kampani nepřipojil, byl filmový Julius Fučík 50. let Ilja Racek. Nestalo se mu nic, z televize však zmizel. Pohled na velké české herce, kteří přistupovali ke stolku s podpisovými archy jako na popraviště, byl smutný. Ponížení, zahanbení, zkroušení. Ti otrlejší z nich dokonce vyloudili úsměv na tváři.“*

Jirounkovy opoziční aktivity monitorovala StB, která na něj v roce 1980 zavedla svazek s krycím názvem Hudebník a evidovala jej jako občana „nepřátelsky nakloněného našemu státnímu a společenskému zřízení“. Vzpomíná na absurdní situaci, kdy proti němu při výslechu zasedl bývalý spolužák ze základní školy: *„Poťukával gumovým koncem tužky do stolu a ptal se: ‚Tak co nám povíte, pane Jirounek?‘ A já jsem mu říkal: ‚Co blbneš, Vláďo?‘ Vláďa zrudl, vypadl z místnosti, nahradil jej podle osvědčeného scénáře ranař. Vytrhl mi poznámkový blok – ten ho štvál nejvíc –, cenil zuby a řval, že mi rozmlátí hlavu o radiátor. Řekl jsem mu, ať to zkusí, a on to, kupodivu, neudělal.“*

Nedobrovolné pobyty Miroslava Jirounka v kancelářích politické policie prý většinou netrvaly příliš dlouho, protože neprojevil ochotu k diskusi, natož ke spolupráci. V roce 1981 byl například vyslýchán kvůli přítomnosti na bytovém semináři filozofa Ladislava Hejdánka, na němž přednášel francouzský filozof Jacques Derrida, jemuž pak StB podstrčila do zavazadel drogy. Jirounek vzpomíná, že rozhovor s estébákem trval pouze dvacet minut, neboť věděl, že jako vyslýcháný má povinnost hovořit jen ke konkrétnímu trestnému činu. A dodává, že jeho jediná odpověď zněla: *„Neznám žádné okolnosti, které se vztahují k trestnému činu pašování omamných látek francouzským občanem Deridou.“* V jednom ze svých dokumentů StB poznamenává, že se jí „operativními prostředky“ podařilo znemožnit Jirounkovo studium na vysoké škole, tedy na Akademii múzických umění. Jeho svazek StB uzavřela roku 1988 s odůvodněním, že se již nepodílí na nepřátelské činnosti.

Nedlouho po zveřejnění Charty 77 se Miroslav Jirounek oženil s Michaelou Mikšovskou a od roku 1978 se jim narodilo pět dětí. Žili po celou dobu skromně (manželka byla rovněž vyhozena ze studií na Akademickém gymnasiu Praze ve Štěpánské kvůli účasti na pohřbu filozofa Jana Patočky): *„Pro mou ženu to bylo velmi těžké, ale všechny naše děti vystudovaly vysoké školy a dnes jsou velmi úspěšné, snad i proto, že jejich cesta nebyla jednoduchá. Široká rodina drží při sobě a je naší největší odměnou.“*

Od poloviny 80. let se Jirounek podílel jako dirigent a hudební režisér na několika snímcích. Patří k nim animovaný film *Krysař* režiséra Jiřího Barty (1985), *Odysseus – scénické oratorium divadla Laterna Magika* (1987), filmy *Galoše štěstia* režiséra Juraje Herze (1986), *Mí Pražané mi rozumějí* režisérky Věry Chytilové (1991). Nahrával také hudbu pro českou expozici na Světové výstavě ve Vancouveru roku 1987. Dne 19. listopadu 1989 spoluzakládal Občanské fórum v Činoherním klubu v Praze. V letech 1991–1992 byl šéfdirigentem Komorní opery Praha, v současnosti podniká, angažuje se ve prospěch České křesťanské akademie, Sokola a Spolku přátel umění v Mladé Boleslavi.

Komunistická myšlenka je mezi mnoha současnými intelektuály opět populární, Jirounek ale k takovým lidem nepatří: *„Komunismus je z principu bankrotářský, v pravém slova smyslu. Je založen na falešném nároku práv, která právy vůbec nejsou, a naopak na potlačení těch opravdu základních lidských práv, obsažených v La Fayetteově deklaraci. Je založen na lidské závisti, násilí, krádeži majetku, věznění nebo popravách. Nemá slušnou etickou základnu, a proto je odsouzen ke kulturnímu, ekonomickému a politickému bankrotu.“*

Autor textu Adam Drda